

„O‘YIN – ODDIY ERMAK EMAS, KELAJAK REPETITSIYASI”

Abdusalimova Zulxumor Burxonjon qizi

14-davlat maktabgacha ta’lim tashkiloti

Annotatsiya: *Mazkur maqolada maktabgacha ta’lim tizimida o‘yinning rivojlantiruvchi ahamiyati xalqaro ilmiy yondashuvlar asosida tahlil qilinadi. O‘yin bolalik davrining yetakchi faoliyati sifatida kognitiv, ijtimoiy-emotsional va nutqiy rivojlanishning muhim omili ekani asoslab beriladi. Jon Piage, Lev Vgotsky hamda Maria Montessori qarashlari kontekstida o‘yin nazariyasi yoritiladi. Shuningdek, Finland maktabgacha ta’lim tajribasi va Reggio Emilia pedagogik yondashuvi misolida o‘yin markazli ta’limning samaradorligi ko‘rib chiqiladi. Maqola tarbiyachilar uchun amaliy tavsiyalar bilan boyitilgan.*

Kalit so‘zlar: *o‘yin pedagogikasi, maktabgacha ta’lim, kognitiv rivojlanish, emotsional intellekt, rolli o‘yin, xalqaro tajriba, kreativlik.*

Kirish

Maktabgacha yosh davri inson hayotidagi eng intensiv rivojlanish bosqichi hisoblanadi. Zamonaviy pedagogik tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, ushbu davrda olingan tajriba shaxsning keyingi hayotiy kompetensiyalariga bevosita ta’sir ko‘rsatadi.

O‘yin – bola uchun tabiiy faoliyat shakli bo‘lib, u orqali bola atrof-muhitni anglaydi, ijtimoiy rollarni sinab ko‘radi va ichki imkoniyatlarini namoyon etadi. Shu bois o‘yinni oddiy ermak sifatida emas, balki kelajak faoliyatining repetitsiyasi sifatida ko‘rish dolzarb ilmiy masalaga aylanmoqda.

Adabiyotlar sharhi va nazariy asos

Piagening kognitiv rivojlanish nazariyasi

Jon Piagefikriga ko‘ra, bola bilimni tayyor shaklda qabul qilmaydi; u uni faol harakat va tajriba orqali “quradi”. O‘yin jarayonida bola yangi sxemalarni shakllantiradi va mavjud bilimlarini moslashtiradi. Demak, o‘yin – bilish jarayonining mexanizmi hisoblanadi.

Vgotskiy va ijtimoiy-konstruktiv yondashuv

Lev Vgotsky o‘yinni “eng yaqin rivojlanish zonasi” bilan bog‘laydi. Rolli o‘yin davomida bola kundalik hayotdagidan yuqoriroq darajada faoliyat ko‘rsatadi. Bu jarayonda ijtimoiy muloqot va hamkorlik rivojlanadi.

Montessori pedagogikasi

Maria Montessori ta’lim tizimida erkin tanlov va mustaqil faoliyat asosiy tamoyil hisoblanadi. O‘yin va amaliy mashg‘ulotlar orqali bolada ichki intizom, mustaqillik va mas’uliyat hissi shakllanadi.

Xalqaro tajriba tahlili

Finlandiya modeli .Finland maktabgacha ta'lim tizimida o'yin asosiy o'rinda turadi. Erta akademik bosimning yo'qligi bolalarda stress darajasini kamaytiradi hamda ijodkorlik va mustaqil fikrlashni rivojlantiradi.

Reggio Emilia yondashuvi.Reggio Emilia pedagogik tizimida bola faol tadqiqotchi sifatida qaraladi. O'yin, san'at va tajriba faoliyati orqali bola o'z qiziqishlari asosida o'rganadi. Tarbiyachi esa jarayonni boshqaruvchi emas, balki yo'naltiruvchi va hamkor sifatida ishtirok etadi.

O'yin orqali shakllanadigan asosiy kompetensiyalar

1. Kognitiv rivojlanish – muammo yechish, sabab-oqibatni tushunish.
2. Ijtimoiy ko'nikmalar – hamkorlik, kelishuv, yetakchilik.
3. Emotsional intellekt – empatiya, his-tuyg'ularni boshqarish.
4. Nutq rivoji – lug'at boyligi va muloqot madaniyati.
5. Kreativlik va moslashuvchanlik – yangi vaziyatlarga moslashish.

Metodik tavsiyalar

- Erkin va strukturali o'yin muvozanatini ta'minlash.
- O'yin jarayonini tizimli kuzatish va pedagogik diagnostika olib borish.
- Ochiq materiallardan (kublar, tabiiy buyumlar, konstruktorlar) foydalanish.
- Rolli o'yinlar uchun maxsus burchaklar tashkil etish.
- Tarbiyachining minimal, ammo maqsadli aralashuvi.

Natijalar va muhokama

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, o'yin markazli ta'lim modeli bolalarda mustaqillik, tashabbuskorlik va ijtimoiy moslashuvchanlikni sezilarli darajada oshiradi. Zamonaviy mehnat bozori talab qilayotgan kompetensiyalar – kreativlik, tanqidiy fikrlash va jamoada ishlash ko'nikmalari aynan o'yin orqali shakllanadi.

Xulosa

O'yin maktabgacha yosh davrida yetakchi faoliyat turi sifatida shaxs rivojining poydevorini yaratadi. Uni cheklash yoki ikkilamchi faoliyat sifatida ko'rish pedagogik xatodir. Tarbiyachi o'yin jarayonini to'g'ri tashkil etgan holda, bolaning kelajak hayotiy rollariga tayyorgarlik ko'rishiga sharoit yaratadi.Shunday ekan, o'yin – oddiy ermak emas, balki hayotning ilk repetitsiyasidir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Piage, J. (1952). *The Origins of Intelligence in Children*. New York: International Universities Press.
2. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society*. Cambridge: Harvard University Press.
3. Montessori, M. (1967). *The Discovery of the Child*. New York: Ballantine Books.
4. Finnish National Agency for Education (2018). *Early Childhood Education and Care in Finland*.
5. Edwards, C., Gandini, L., & Forman, G. (2012). *The Hundred Languages of Children*. Praeger.